

Aran, present e futur

Objectius d'Unitat d'Aran tara pròpleu legislatura

Preambul

Eth camin entara reconeishença autonòmica aranesa se harguèc enes ans ueitanta en un moviment vesiau de participacion ciutadana, nomenat Es Terçons. Aguest moviment comencèt tot un amàs d'accions civiques e politiqües entà pr'amor de possar era reconeishença dera realitat politica, culturau e istorica d'Aran, dauant des ciutadans e des naues institucions democràtiques.

Aguest siguec, probablament, un des moments mès importants dera istòria d'Aran, perquè permetec hèr a créisher un sentiment sociu en favor d'ua realitat politica e culturau que, despús, en tot passar es ans, aurie de convertir-se en ua lei especifica aprovada peth Parlament de Catalunya en junh de 1990.

Aguesta lei permetec era reinstauracion deth Conselh Generau d'Aran en an 1991, ua institucion qu'aurà, a compdar d'alavetz, era responsabilitat d'amiar eth procès de desenvolopament d'aguesta autonomia e velhar pera preservacion dera lengua e era cultura d'Aran coma elements mès significatius dera sua identitat.

Despús de tretze ans dera reinstauracion deth primèr Conselh Generau d'Aran, e catorze dera aprobacion dera lei de regim especiau, ja ei possible hèr ua reflexion sus eth conjunt d'aguesti ans d'evolucion dera autonomia aranesa, des bones accions e des sòns errors. Mès, sustot, çò de mès important ei era reflexion ath torn des bases sus es quaus es ciutadans d'Aran vòlen bastir eth sòn futur e de quina manèra pòden participar en aguesta construccion.

Aran viu aué un moment istoric en quau, despús d'arténher ua importanta quòta de reconeishment politic e d'autonomia en sòn govèrn, se tròbe damb era paradòxa d'auer ues institucions incapables de generar illusion e de practicar ua politica d'articulacion sociu que compromete ath conjunt dera societat aranesa damb totes es sues complexitats. Era dimension d'Aran coma pòble e coma país non pòt demorar pas redusida ara vision partidària e parciau d'un govèrn, sigue deth signe politic que sigue, e plan especiaument d'un partit. Era dimension d'un país, d'ua perspectiva sociu e politica, a de reflectir-se ena vitalitat dera sua societat civiu, dera sua capacitat d'autoorganizar-se e, plan especiaument, ena sua capacitat de participar e opinar des dera pluralitat, entà èster autocritica damb era realitat que l'entore, perquè aguesta ei era unica manèra possible d'auançar e créisher coma societat e coma pòble. Ei pro evident qu'eth modèl actuau non ei pas satisfasent.

Per diuèrses rasons, mès plan especiaument pes dimensions deth pròpri país, des sues dinàmiques endogènes e tanben pera mendra participacion politica e es pògui mieis des partits, era politica demore marginada en espacis massa criptics e damb pòga capacitat de difusion. Ua realitat que tanben a estat promoiguda peth partit deth Govèrn, que non a mostrat cap d'interès en fomentar naues formules de comunicacion e debat sociu, mès enlà de çò qu'èrè controlat o controlable politicament. Aguest hèt hè que non i age aué un espaci perfilat entà hèr possible ua estructuracion nacionau deth debat politic aranés, mès enlà des pròpies institucions e, per tant, es ciutadans non pòden contunhar pas estant simples espectadors d'ua construccion nacionau qu'aurie d'èster dubèrta e participativa.

En aguest sentit, era evolucion dera societat aranesa en aguesti ans a patit importantes e nombroses transformacions. Ues transformacions autan economicas que socials, que li an balhat, pera diversitat dera provenença dera sua poblacion, ua complexitat mès grana que non auie era societat des ueitanta. Era preséncia d'ua immigracion constanta e, ara tanben, com per tot, damb diferéncias culturals e religioses mès notables qu'enes decades anteriores, hè a pensar que cau auançar en ua reflexion plan importanta sus eth modèl identitari deth país, en coma hèr possible qu'era diferéncia culturau sigue un valor que se transforme en un actiu tà ua societat que vò èster fidèu a ua identitat diferenciada e pròpria.

Eth nau encastre politic

Ei donc en aguest sens qu'Aran a d'auançar ena reconeishença dera sua autonomia, ena sua conviccion coma país diferenciàt en conjunt de Catalonha, e ei pr'amor d'aguesta conviccion que cau profiter era oportunitat istorica que represente era refòrma der actuau Estatut de Catalunya tà reclamar ua reconeishença mès explicita dera sua especificitat politica e culturau.

Ei en aguest sens que proposaram un tèx qu'a de recuelher, ath nòste entèner, era volentat d'èster deth nòste pòble e era afirmacion dera sua identitat, damb era absoluta conviccion qu'aguesta ei ua question qu'auem de hèr auançar damb eth conjunt des fòrces politiqües araneses damb posicions de consens e d'acòrd.

Volem atau reafirmar era conviccion que non sonque es encastres legaus daràn a Aran era sua dimension de país en plenitud. An d'èster, sustot, es sues institucions e eth vigor dera sua societat qui amie aguest procès d'affirmacion ena sua consolidacion coma país.

Definicion d'objectius

- a) Aumentar er interès dera societat aranesa pes sues institucions, en tot fomentar eth debat public e era participacion ciutadana enes ahèrs politics d'Aran.
- b) Participar actiuament ena redaccion deth nau Estatut de Catalunya tà demanar ua mielhor e mès nauta reconeishença dera realitat aranesa, era sua identitat, especificitat politica e singularitat culturau.
- c) Reclamar deth Conselh Generau d'Aran ua major transparéncia respècte des ahèrs relacionats damb era accion de govèrn e aqueri que son objècte de debat politic. En aguest sentit cau fomentar era mielhora dera situacion des mediàs en Aran, damb mès independéncia e major pluralitat.
- d) Insistir ena refòrma des reglaments deth Plen deth Conselh Generau d'Aran tà perméter mès e major participacion des representants deth pòble enes ahèrs d'interès.
- e) Reclamar ua mès grana participacion des institucions locals enes ahèrs d'Aran.

Es objectius socials e economics tath nòste futur

Es objectius aranesi en matèria d'economia tad aguestes pròplèu annades son, sens cap de dopte, era sostenibilitat des recorsi, era definicion d'un nau modèl de creishement e era ampliacion des projèctes dera solidaritat territorial e social. Tanplan que parlam d'ua societat sense problèms extrèms en matèria economica e social, maugrat que serie absurd pensar qu'es quòtes de riquesa deth país son motiu sufisent entà pensar que s'an arthenut toti es objectius politics e socials desirables. Aran encara a camin per hèr, especiaument enes camps de creishement deth conjunt dera sua societat ena plenitud que serie desirabla en sègle XXI, e en profitament dera sua riquesa, non en tèrmes especulatiu senon collectiu. Auem encara aué importantes manques culturals, d'implicacion damb es moviments exteriors de solidaritat, de coesion e estructura social. Eth país seguís auent serioses manques en encastre der ensenhament e plan

especiaument enes sues infrastructures. Auem un seriós problèma de despoblacion de quauquì nuclèus aluenhats dera N-230 e plan especiaument ua dependéncia lèu lèu exclusiva deth torisme e, sustot, deth torisme de nhèu e ath viatge ua manca de mercat laborau entà personas qualificades e ath long de tot er an.

Aguestes non son que quauqu'ues des questions qu'eth país e eth sòn Govèrn an d'abordar immediatament. Sens dopte, n'i a d'autes tanben d'importància.

Es elements adès nomentats hèn a pensar qu'aguest país a de besonh d'explorar naues formules d'implicacion dera poblacion e deth sòn capitau uman entà arténher es sòns objectius de futur. Cau un espaci a on es ciutadans d'Aran, implicats o non politicament, poguen hèr un exercici de participacion enes questions publicques. E enes ahèrs d'economia son es sindicats e es empresaris qui an de poder participar e dinamizar era recèrca des politiquas tà mielhorar era aufèrta deth mercat e era competitivitat des nòsti sectors economics. E tot açò s'a de hèr en un ambient sense pòur ara discriminacion, ne pòur as represalhes politiquas e personaus qu'encara i a en país. Aran a de besonh de recuperar un espaci de dignificacion dera accion publica, establida, non sonque ena politica coma activitat de gestion publica, senon tanben coma marc de reflexion e de projeccion des ahèrs e volentats deth conjunt dera poblacion, tanben en domeni dera economia e plan especiaument deth torisme coma principau hont de beneficis deth nòste país, tot damb eth maxim respècte pera conservacion mediambientau.

Objectius tara nòsta economia

Aran, un territòri damb granes qualitats entath torisme, a d'èster capable de definir un encastre en quau era activitat economica age ua projeccion de creishement duradís en un contèxte de qualitat e de respècte entar entorn mediambientau.

Er esquí a de continuar estant eth motor economic, maugrat qu'eth besonh de trincar era estacionalitat a de hèr a daurir naues expectatiues en camp dera economia que permeten omogeneizar es desequilibris dera activitat sasoèra e des diferéncias entre sectors economics.

Cau, per tant, definir un modèl de territòri qu'incorpòre era voluntat deth conjunt des sectors socials ena recèrca d'un modèl que sigue:

- Ø Economicament eficient
- Ø Capable de garantir qualitat de vida entàs sòns abitants
- Ø Que garantisque oportunitats de progrès personau e social

1. Era Val d'Aran ei un territòri qu'a mantengut pendent aguesti ans un considerable desenvolopament economic, establida basicament sus er esquí e eth desenvolopament urbanistic qu'acompanhe aguest fenomèn. Actuaument, despús de mès de vint ans dera aprobacion des normes subsidiàries, de dotze ans dera reinstauracion deth Conselh Generau d'Aran e d'ua evolucion economica qu'a possibilitat creishements economics annaus molt importants, i a, totun, era percepcion, que confirmen quauques donades objectiues, qu'eth modèl aranes a simpòmes d'agotament e d'un creishent desequilibri entre era aufèrta e era demanda, basat en un consum excessiuament accelerat de solèr.

2. Eth monocultiu dera nhèu, ua economia basada en ua estacionalitat fòrça mercada, era desaparicion deth paisatge damb era recession dera activitat agrària e ua manca de planificacion territoriala, ara quau i cau somar importants operacions urbanistiques e immobiliàries que pòden desestructurar es ja precaris equilibris territoriaus deth conjunt deth país.

3. Aué en dia conviuen en Aran situacions de saturacion urbanistica e zònes en vies de despoblacion, qu'an, totun, un important potencial toristic dera perspectiva deth paisatge, der interès culturau e identitari.

4. Aran a actuaument un hilat rotèr insufisent, soent saturat per augment des places otelèras e viuendes de dusau residència. Ua situacion que quèstione determinats estandards de qualitat toristica.

5. Es comunicacions damb era rèsta de Catalonha son part d'un nau debat sus es caracteristiques d'aguestes futures infraestructures e es equilibris necessaris entre era permeabilitat des Pirenèus e es impactes des grans infraestructures per ua val des caracteristiques d'Aran.

6. Es naues generacions araneses an eth màger grad de formacion que jamès auem agut en país, mès era aufèrta de trabalh se limite ath torisme sens cap aportacion innovadora entà recuperar persones de nauta qualificacion.

7. Es politiques publicques non an mostrat capacitat entà establir mesures que resolguen eth problèma deth lotjament. Un hèt qu'entraïne seriós problèmas ara poblacion, especialment ara mès joena e as treballadors, qu'an d'afrontar despeses correntes plan nautas. Cau donques, era creacion d'un institut aranès der abitatge, qu'age coma principau objectiu plaçar en mercat abitatges de loguèr.

8. Eth sistèma educatiu aranès non a actuaument infraestructures adequades entà abordar es besonhs que demane eth nau modèl economic deth país.

9. Deth punt de vista demografic cau compdar damb era poblacion non residenta e que utilize eth territòri. S'a avalorat qu'era poblacion sasoèra se multiplique per cinc es dies non obrables. Aguesta poblacion sasoèra provòque saturacions en moments puntaus, damb concentracions fòrça superiores en periòdes concrèts, damb tot çò qu'açò pòt entraïnar d'accès as servicis e utilizacion comuna d'infraestructures.

Mesures

1. Redactar eth Plan Estrategic deth Torisme Aranès, qu'age coma objectius:

a) Definir es paramètres de creishement deth mercat toristic e definir es estandards de creishement damb critèris d'equilibri entre aufèrta e demanda. Especialment entad açò qu'ei as places otelèras.

b) Dotar eth sector toristic de mecanismes de participacion reaus enes decisions referentes ara politica toristica.

c) Estudiar es potencialitats deth producte toristic aranès e quantificar es accions entà hèr a conéisher Aran coma mercat alternatiu ath torisme de nhèu.

d) Dotar eth sistèma educatiu de naues formules entà adaptar es besonhs formatius as realitats cambiadissas des professionaus deth torisme de montanha.

2. Dotar eth territòri d'un Plan Director que regule es camps dera ordenacion e der urbanisme, entà poder amiar a tèrme es conclusions deth Plan strategic en matèria d'equilibri e sostenibilitat des politiques toristiques.

3. Demandar, en domeni deth Govèrn de Catalunya e der Estat, un tractament especific entath torisme de montanha, que preveigue mesures integras entàs problèmas que plantege eth sector.

4. Evitar era discriminacion fiscau entàs professionaus que, pr'amor dera estacionalitat, son mès gravats fiscaument.

5. Plantejar diferències entre er abitatge de primèra e dusau residència entà pr'amor de plantejar creishements

durables d'aguest tipe de lotjament.

6. Fomentar era creacion d'ajudes as empreses entà que s'establisquen en Aran, coma mèrca de qualitat enes sues estratègies empresariaus.

En aguest sentit e entà obtier un mèr gran compromès sociau en ua question tan importanta entath país cau qu'era societat aranesa s'implique en aguest procès. Per açò auem de passar era prumèra conferéncia aranesa sus torisme e territòri.

En aguesta conferéncia calerà tractar es punts següents:

1. Definir un procès dialogat entara definicion d'objectius e modèls de desenvolopament deth territòri, que garantisque era participacion d'agents sociaus, empresariaus, politics, culturaus e deth conjunt dera ciutadania que viu, trabalhe o a interèssi economics en territòri.

2. Evidenciar qu'era aplicacion dera democràcia ei tanben e basicament, era participacion ordenada des ciutadans enes procediments d'adopcion de decisions e de definicion de modèls de desenvolopament.

3. Hèr qu'aguesti procèssi siguen participatius e generadors de confiança en trabalh des partits politics e associacions empresariaus coma instruments de servici ara societat.

4. Debàter e daurir era possibilitat d'escotar a toti es agents sociaus sus es diuèrses visions qu'aué se pòt auer deth territòri aranes.

5. Refortir eth critèri que damb era dubertura de fòrums de debat com aguest ei possible auançar mèr e mielhor en ua societat equilibrada e justa a on cada agent sociau e cada sector a definit eth sòn espaci e coneish es aspiracions dera rèsta de ciutadans.

6. Adoptar compromesi de base respècte as politiques qu'afecten ath desenvolopament economic e ath sòn ordenament territorial e urbanistic, atau com as politiques e mesures tara proteccion e gestion deth patrimòni naturau aranes.

Es objectius culturaus e educatius

En aguest sentit cau reflexionar sus quaqu'ua des questions qu'an motivat era projeccion politica aranesa pendent aguesti ans e plan especiaument enes ans ueitanta. Era preservacion deth patrimòni culturau e linguistic sigueren en aqueth moment ua constanta d'inspiracion politica e de reivindicacion de capacitat de gestion, coma argument entara defensa d'aguest dret fundamentau deth pòble aranes. Despús des ans, totun, e maugrat eth conformisme institucionau, capable d'amagar es donades entà evitar era dimension reau deth problèma, açò

mòstre que, maugrat eth coneishement instrumentau dera lengua, eth sòn usatge sociau diminuís de manèra constanta e irreversibla. Aguest hèr ei pro coneishut pes responsables dera politica culturau deth país, que, a despiet de tot, contunhen virats d'esquia ara realitat e convertint era politica culturau en un simple instrument politic.

Era lengua, era cultura e era volentat d'èster d'un país non pòt èster en absolut sonque ua question de govèrn, senon qu'a d'èster ua question de volentat sociau e collectiua, e eth Govèrn a d'arbitrar es mesures entà hè'c possible.

Ei per tot açò que prepausam era creacion deth Conselh dera Cultura Aranesa en tot demanar ua reflexion collectiua tà plantejar es nau objectius dera lengua e era cultura aranesa a on, per dessus des interèssi des partits politics, s'artenhe un gran acòrd des institucions e des estaments politics en favor dera nòsta cultura.

Entenem qu'entà qu'Aran pogue auer ua cultura pròpria ei fundamentau qu'es politiques culturaus estimulen e tenguen en compde era creacion coma element fundamentau tath desenvolopament de tota cultura. Cau, per tant, ua revision des actuaus formes d'intervencion dera administracion ena dotacion d'ajudes ara cultura e dera transparéncia d'aguestes ajudes.

Definicion d'objectius:

1a Crear eth Conselh dera Lengua e era Cultura Aranesa com un lòc a on era societat e es agents dera cultura se i tròben representadi, damb er objectiu de:

a) Debàter e decidir sus es objectius, accions e projèctes que tanhen as ahèrs culturaus.

b) Fomentar era participacion dera ciutadanetat, e especiaument des joeni, enes ahèrs dera cultura e dera lengua aranesa.

c) Crear un domeni a on era lengua e era cultura siguen ath marge dera utilizacion partidista tà garantir era pluralitat e participacion de toti en favor dera preservacion e impuls dera nòsta cultura.

2au Nomentar coma responsables dera cultura aranesa personas trigades per consens en sen d'aguest Conselh.

3au Garantir qu'es responsables des institucions e equipaments culturaus aranesi seràn trigadi en base a critèris omologables damb era rèsta de Catalonha.

4au Aumentar, fomentar e incentivar era emision de programes televisius e radiofonics en aranès.

En çò que tanh as naues tecnologies, un camp que cada viatge ei mèss important e que cada còp mèss ei sinonim de societat auançada e desenvolopada, cau mercar coma objectius a arténher es següenti punts.

1er Desenvolopar era traduccion de programes informatics d'ús corrent en aranes.

2au Incrementar era preséncia der aranés en Internet, e promòir eth domèni **.aran**.

3au Accelerar eth cablatge damb fibra optica des nuclèus d'Aran, entà favorir eth teletreball e era installacion d'empreses tecnologiquas.

En camp der ensenhament, non cau desbrembar eth treball qu'an portat a tèrme es grops de mèstres, des des ans ueitanta, en favor der ensenhament dera lengua aranesa. Mèss non cau deishar de reclamar as institucions araneses e especiaument ara Generalitat de Catalonha, que ei qui n'a era responsabilitat e era competéncia, entà arténher es següents objectius:

1a Desenvolopar un plan d'actuacion entà adequar es infrastructures educatiues araneses as besonhs des nauí tempsi.

2au Dessenhar un modèl educatiu que permete incorporar ar ensenhament reglat es naues professions generades en domeni deth torisme de montanha, especiauments es relacionadi damb eth torisme dera nhèu.

3au Mielhorar es dotacions de supòrt as docents d'Aran.

4au Mantièr e refortir es escòles unitàries pr'amor de garantir era preséncia des mainatges enes pòbles.

5au Crear organismes consultatius entà orientar era formacion des nòsti joeni entà cobrir es besonhs concrets deth país.

6au En camp der espòrt, crear es mieis que calgue entà fomentar era practica der espòrt entre era joenessa, entà estimular er interès dera competicion en tot pagar es despenes entà poder practicar diuèrsi espòrts.